

במחיצתו של הרוגאצ'ובר

רב נח זבולוני ז"ל

(מתוך "טורי ישורון" חוברת מ"ד – שבט אדר תשל"ה)

שהיתי במחיצתו של העילוי מרוגוצ'וב, מחבר ה"צפנת פענח" על ד החזקה של הרמב"ם ועל מסכתות הש"ס במשך שנה תמיימה. היה זה בשנת תרצ"ג-ד בעיר דווינסק שבבלטביה. נמניתי על חובשי ספסלי הישיבה שנוסף בעיר זו. הגיעתי ללבניה מפולין באופן בלתי ליגאלי והודות לציר הסיים הלאטבי מאגודת ישראל ר' מרדכי דובין הי"ד (שנספה בכלא בברית המועצות במלחמת העולם השנייה) קיבלתי רשות שהייח בלבניה. רביה של דווינסק, הרב יוסף רוזין המכונה הרוגאצ'ובר והידוע בשם זה בעולם התורני, מעולם לא עמד בראש ישיבה ואף לא סמן ידו על רבנים. הוא היה עומד על רגליו במשך כל שעות היום והלילה, כשמגרה פתוחה לפניו על עמוד קטן ועובד בתורה, או מшиб על שאלות הלכתיות שהיו מגיעות אליו מכל קצו תבל. הרוגאצ'ובר היה נוהג להשיב בלשון קצרה וקולה עט גבי גלויה, לכל מי שפנה אליו. הוא לא בדק במצוותו של השואל ואת החלק הארי מרובבות הפונים אליו לא הכריר מעולם ולא שמע עליהם. מלבד גדולתו בתורה, בהלכה, אגדה פוסקים וכו' הייתה סיבה נוספת לרבים שענו אליו. השימוש שפשטה כי הרוגאצ'ובר עונה לכל דיכ פיין, גרמה שנמצאו סתם מקשנים, שהיו פונים אליו לצורן אוטוגראף שלו, כשהיה שמור באלבום. היו פונים אליו בשאלת

של שה"י פה"י, והוא ברוב פקחותו והבנתו ענה להם. היו שקיבלו ממנו תשובה מלאה עיינויים כלומר: עיין שם, עיין שם וכו' ולאחר עיון במקורות ציון ב"עין שם" שלו התרór כי בכל המקומות ציון, מדובר בעניין של עם הארץ...

את הכתובות גלויות היה רשות רعيתו הרבנית המלמדת שידעה מספר שפותLouzia על בוריין.

שיטת לימודו של הרוגוצ'ובי ז"ל

ובו שבעים דוגמאות מהשיס בבלי של השוואת עניינים שונים ושורט בהן – המתאים לשיטתו הידועה. וביאור ב' מכתבי ב"סדר הלימוד", וכן ב' "מקורות" מהירושלמי ברוכות ומהתוספה בסנהדרין המבליט את שיטת הלימוד שלו

גאנז

בעריכת
מנחם מענדל טננבוים

שנת חמשת אלפים שבע שנים ארבעים וחמש לברית
תנ"א זו שנת פשייח

בוליס וגוליות

מצבו החומיי של הרוגוצ'ובי היה בכל רע. הקהילה היהודית בדווינסק הייתה עניה ומרודו, ולא נהנתה מתמיכו שלטת. משום כך התלבט רבה של דווינסק בכל מכתב ומכתב שהшиб. אלה שצרכו לשאלת גם בול בינלאומי, פתרו אותן הבעיה הכספית, אולם רוב השואלים לא ידעו על מצבו החומיי הדחוק של הרוגוצ'ובי. הרוב מדווינסק עשה איפוא חשבון אריטמטי רגיל. הוא היה מדביך על הגלויה בול בשווי של חצי מחיר המשלוח ועל מקבל הגלויה היה, לפי החוק, להוסיף את מחיר הבול הרגיל.

ספרו "צפנת פענח", למורת שמו מעיד על גילוי רזין ונסתרות, היה די סתום והוא צפונ וחתום עד היום זהה אף לגDOI הלמדנים. הוא נכתב בקיצור נמרץ וברמזים דקים מן הדקים. מלא עיינויים, כלומר: עיין שם, עיין שם, באחרונה נמצאו פרשנים על משנותו של הרוגוצ'ובי, הלא הם הרבה מנחם כשר והרב משה גרובסרג מירושלים. אולם מי שעשה במחיצתו יודע להבחין בין התורה שבכתב של הרוגוצ'ובי לבין התורה

שבעל פה שלו. לרוגאצ'ובר היה כשרון הסברה יוצא מן הכלל. הוא היה בעל הגיון ומסבירו בלשון פשוטה ומובנת לכל "ברבי רב חד יומא". בטוב טעם ובסבר פנים הסביר את הסתומים לרבים בספריו. רוב חידושיו שפורסמו אף אלה שטרם ראו אור, לקוחים מהערות שרשם בעת לימודו בשולי הגמרא הישנה, בה עסוק יום ולילה. מי שביקר בביתו הצנווע של רבה של דווינסק נוכח לדעת כי לא הייתה לו ספריה גדולה, כמו אצל רבים גдолין הדור האחרים. הוא הסתפק במידף קטן שהכיל ספרים שאפשרו למןיהם על אצבעות כף ידו והם: ש"ס, רמב"ם, (אותו היה מכונה "הרבי שליל"), טורים, וכמה ספרי ראשונים. מול במידף הספרים שלו הייתה מונחת ערימה גדולה של ספרים שלא השתמש בהם ואף לא עין בהם. היו אלה ספרי אחרונים וגם ספרים אחרים שנשלחו אליו לביקורת....

אמירות הכנף הפקחיות של הרוגאצ'ובר, היו מרגלא בפי העם, ובמיוחד בעולם היישיבות. התבטהו יתיו החrifיות כלפיהם מגדולי התורה בדורו ואף בדורות הקודמים, לא גרמו בדרך כלל למירירות ולנטירת איבת.

הרוגאצ'ובר שחי חי דחקות, היה מקפיד מאוד שמבייתו לא יטלפנו שיחות חוז. בעיר דווינסק היה תעריף הטלפון חדש, ללא הגבלה על מספר השיחות, אולם שיחות חוז נרשמו וכל שיחה ושיחת חוויבה בתשלום. בדיי הווה עובדא: נכנס אליו גבאי בית הכנסת פלנובה – בו התפלל הרוגאצ'ובר – מר ופסי (אביו של הד"ר ופסי מנאשטי משפט הרופאים היהודיים בברית המועצות בתקופת סטאלין) וביקש רשות לטלפון. הרשות ניתנה, אולם הרוגאצ'ובר רמז לי שאתקרב אליו באומרו: "קoidנובה (כן קרא לי על שם עיריו), אני תשגיח שופסי לא ישוחח עם ריגה...".

שיחותיו של הרב יוסף רוזין היו של תלמיד חכם אמיתי. לא קרה ששיחת חולין שלו לא תהא מתובלת בדברי הלכה וגאלה. כך היה נהוג במשן כל ימי חייו עלי אדמות. הוא סיפר לי על דין תורה מפורסם וידע שהתנהל זמן ממושך, על סום כסף אסטרונומי שנסתהים בפשרה בין שני הצדדים... לאחר שני הצדדים הסכימו לפשרה הוציאו בעלי הדברים מכיסם סכום לא מבוטל כתשלום לחברו בית הדין بعد ימי היישבות הממושכות כנהוג, אולם שני הדיינים, סרבו לקבל את המגיע. הרוגאצ'ובר לעומת זאתלקח את כל הכסף ובונחoti הדגים אין גרע בידו את הכסף מעל השלחן ושם בכיסו באמרו: ישנה גمرا מכורשת שיש לקחת והיא: כתוב חרש שוטה וקטן וכו', על שוטה אומרת הגمرا

בחגיגה דף ד' "איזהו שוטה המאבד מה שנוחותנים לו". נשאלת השאלה, אמר רבה של דזונסק, הלא לפי ההגיון הבהיר צריך להיות כתוב: המאבד מה שיש לו, ולא מה שנוחותנים לו. אלא מכאן ראייה מפורשת שם נוחותים ומסרבים לחתת, נקרים שוטה ואין אני – הוסיף הרוגאצ'ובר – רוצה להיות נמנה על חבורה זו...

בחיותי בדזונסק, קיבלתי המלצה לקבלת סרטיפיקט מהగאון הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצוק"ל ראש הרבנים בארץ ישראל. אכן וחברי העילוי מגודנה הרב יהודה גרשוני שליט"א, שהיה אז תלמיד ישיבת מרכז הרב בירושלים, המליץ עלי בפני מרן ז"ל. כדי לקבל את הסרטיפיקט היויתי זקוק לפרוטקציה במשרד היישראלי (פלשתינה אמת בלע"ז) בריגה. פניתי אל הרוגאצ'ובר ובקשתי ממנו מכתב המלצה. לתמהוני הרב נתקלתי בסירוב מוחלט מצדנו. הרוגאצ'ובר הסביר את סירובו באמרו: אתה יודע קוידנובר משום מה ולמה מכתבי הם יקרו ערך ומחשבים בהם, מסבה אחת ויחידה, כי אין אני נהג לתת מכתבי המלצה... אולם תורן כדי דבר יעוץ לי לפנות אל ראש הקהילה שהיא ציוני והוא מצדנו יבקש ממנו שיכתב לפולשתינה אמת, כי הרוגאצ'ובר ממילץ עלי וכך הווה...

הרוגאצ'ובר לא חת מפני איש ולא מפני מצרפתיו. כמו עני ראייתו את ראש הקהילה שהביא מכתב שעליו צריך להוסיף את חתימתו של הרוגאצ'ובר. היה זה בעניין ציבורי חשוב. הרב לקח את העט והחותמת וחתם באמצעות המכתב באמרו: עד כאן אני תמים דעתם עם מה שנאמר במכתב ואני חותם. ומכאן ואילך אין זה לרווח ולפיה השקפתו ולא אחזור. לא הועילו ההפצרות של ראש הקהילה והוא לא חתום על היתר...

טרם נמצא הבוגראף של הרוגאצ'ובר שימסרו לדורות הבאים על גדלותו בתורה ובכל מכמומי החכמה ומחשבת ישראל, שככל רז לא אניס מיני. פיו הפיק מרגליות ומינה את כל האותיות בתלמוד בבלי, ירושלמי, רמב"ם וכו'. קרה פעמיים בהיותו משוחח בדברי תורה ומתפלפל בהם שכח לרגע קט את דבר רשי' במקומות מסוימים, מיד רקע ברגלו ו אמר: "השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחיב בנפשו" (אבות פרק ג'). אולם כהרף עין נזכר והמשיך לצטט אותיות הרשי'.

גם בחיו הפרטיים היה חי את חיי התורה. בדזונסק היה נהוג לאסוף פעמיים בשנה כסף עבור עני העיר. היה זה לקרואת חג הפסח במגבית

"מעות חטין" ובהתחלת החורף להשגת עצים להסיק בתים עניים. הקהילה היהודית בקשה מהרוגאצ'ובר שיפנה בכרוז לציבור הרחב לתרום כסף למגבית קנית עצים כדי להקל על סבלם של עוני העיר מן הקור העז ששורר בעיר. הרוגאצ'ובר נענה לפניה ופרסם את הכרוז הבא זו"ל:

"כסלו תרצ"ד דווינסק.

באשר כבר התחיל עת החורף וכל התנאים ב"מ (בבאו מציעא – נ. ז) ק"ו ע"ב, لكن אני מבקש לכל אחbn"י (אחינו בני ישראל – נ. ז) כי קור הוא פרט גדול מחלוקת החיים שלכל איש מבואר ב"מ דף ק"ז ע"ב, צינה. ובירושלמי שבת ש"ש (שמונה שרצוים, שם נאמר: ר' חנינה וشمואל תריהון אמרין תשען ותשעה מתים בציינה ואחד בידי שמים – נ. ז). ואקצר. יוסף רازין רב דפה הנ"ל".

חכמת הרפואה

כותב השורות, נח זבולוני ז"ל

הרוגאצ'ובר חיוה דעתו לעיתים קרובות גם בחכמת הרפואה. הוא שאב ידע זה מתונ בקייאתו המפלגת בתלמוד שם מוזכרות כל מיני מחלות ודרכי ריפויו. קרה ורבה של דווינסק היה זוקק לניתוח דחווף. לאחר שרופאו הפרטיו המנתח המפורסם פרופ' מינץ מריגה, בדק אותו וקבע את הדיאגנוסזה של המחלת, ניסה הרב יוסף רוזין לחלק על קביעת הדיאגנוסזה של הפרט, ובנכחותו ציטט מן

הירושלמי על מהלך מחלתו באומרו שלפי הירושלמי צריך הנתוח להעיר במקום אחר ולא במקום שקבע הפטוף... פרופ' מינץ שזכר גירסה דינקוטא, קם ואמר: מובן מאליו שלא אבוא לחלק על הירושלמי, אלא הצעתך היא שינתה את כבוד הרבה הירושלמי ולא אני... ודו"ל.

רבנים ותלמידי ישיבות מחו"ל שבקרו בדווינסק היו סרים אל פתח ביתו של הרוגאצ'ובר. היו כאלה ש"פחדו" להיכנס אליו בגשם ובקשו

ללוותם ולהציגם בפניו. על מקרה אחד רצוני לספר. ביום שבת אחד נלוית אל הרוב גרובס לנDAO ממצויינו ישיבת קמניץ דלייטא וכיוון ראש ישיבת הדרום ברכובות. הצגתי אותו בפני הרוגאצ'ובר ולאחר שיחת נימוס ושיהיה קלה נפרדתי וחזמתי להיכל הישיבה, כשהרוב לנDAO נשאו בביטו של הרב מדווינסק. במושאי שבת פגשתי את הרוב לנDAO שאמר לי כי הרוגאצ'ובר מתחפש אליו. נבהلت קצת, כי הרוגאצ'ובר היה חשדן שמא סוחבים ממנו ספרים (הלא דברים אחרים לא היו לו...) מיד ברעדה באתי אליו. בראותו עמי הסיר משכו את מעילו החם ושם אותו על כתפי, באומרו: "קOIDנובה, החורף כבר במלוא עוזו ואתה מתהלך בלי מעיל, הא לך את מעילך. אין לי דמים לך נזק לער מעיל חדש, אבל באין ברירה גם זה יהיה טוב". לא יכולתי לסרב כי אין מסרבין לגודל, והייתי מוכחה לקחתו, ועד היום הזה הוא שומר אצלי לזכורת..."

צדיק וחסיד

סיפור לי הרב שילה רפאל, הרבה של קריית משה בירושלים ונכדו של הרב יהודה לייב פישמן (מיימון) ז"ל, ספור מעניין המצביע גם הוא על גדלותו ותפיסתו המהירה של הרוגאצ'ובר.

היה זה בימי שלטון הטורקים בארץ ישראל, כשהכל היהודי שלא נולד בארץ ישראל היה צפוי לגירוש מן הארץ. נמצאו רבים ילדי חוץ שנשבעו כי נולדו בארץ ישראל וזה סייפק את הטורקים. רבני ארץ ישראל התלבטו בשאלת ההלכתית האם מותר להישבע שבועת שקר. הרב י.ל. פישמן והרב אבא ציטרון רבה של פתח תקווה, שהיה חתנו של הרוגאצ'ובר. פנו אל רבה של דווינסק הרב יוסף רוזין. בתשובה שנטקבלה ממנו היה כתוב רק: "בודאי מותר. עיין כתובות דף ע"ה". ותו לא. ושם נאמר על הפסוק "לצyon יאמיר איש ואיש יולד בה והוא יכוונה עליון" (תהלים פ"ז). א"ר מיאמשא בר בריה דריב"ל אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה, ורש"י במקום מוסיף: ואחד המצפה לראותה יקרא מבניה..."

נוספ' לגדלותו בתורה היה הרוגאצ'ובר הצדיק וחסיד יסוד עולם. היו דברים שהקפיד עליהם בחומרת יתר. הוא היה נזהר שלא להסתכל בפניו איש, ואפילו היא פנואה. אף בלבתו לבית הכנסת פלונבר, הלך בשולי הדרן ולא על המדרכה, שמא יפגוש באישה ובעל כrho יאלץ להסתכל בה. כן היה נוהג שלא לשוחח עם צעירים בדברי תורה הדנים בנושאים שבינו לבינה. צער שיהה נכנס אליו וחוץ לבוא בשיחת דברי תורה על ranaz.co.il

נושאים הנ"ל, נשאל מיד אם הוא נשוי או שרווי بلا אישة. תשובה
המשיב הכרעה גורל השיחה של גדול ישראל, בעל הפנים המזהירים,
כחור פניו מלאן אלקיים, שתלתלים ארכיים ירדו על פי מידותיו.